

Zadeva C-321/22**Povzetek predloga za sprejetje predhodne odločbe v skladu s členom 98(1)
Poslovnika Sodišča****Datum vložitve:**

5. maj 2022

Predložitveno sodišče:Sąd Rejonowy dla Warszawy - Śródmieścia w Warszawie
(občinsko sodišče za Varšavo – Śródmieście v Varšavi (Poljska))**Datum predložitvene odločbe:**

22. februar 2022

Tožeče stranke in tožene stranke v postopku z nasprotno tožbo:

ZL

KU

KM

Tožena stranka in tožeča stranka v postopku z nasprotno tožbo

Provident Polska S.A.

Predmet postopkov v glavni stvari pred nacionalnim sodiščem

Predmet tožb, ki so jih vložili ZL, KU in KM, je v bistvu ugotovitev ničnosti oziroma neučinkovitosti kreditnih pogodb, ki so jih sklenili, v delu, ki se nanaša na neobrestne stroške kredita, to je na provizijo in pristojbino za prilagodljiv amortizacijski načrt ali pristojbino za pripravo kredita.

Predmet in pravna podlaga predloga za sprejetje predhodne odločbe

Prvič, predložitveno sodišče dvomi, ali člen 3(1) Direktive 93/13 (posebna izdaja v slovenščini, poglavje 15, zvezek 2, str. 288) omogoča, da se pogodbeni pogoji, ki določajo višino pristojbin ali provizij, ki jih je treba plačati prodajalcu ali ponudniku, štejejo za nepošteno samo zato, ker so neobičajno visoki. Drugič, po mnenju predložitvenega sodišča je treba preveriti, ali sta člen 7(1) Direktive 93/13

in načelo učinkovitosti nasprotujeta določbi nacionalnega prava (člen 189 Kodeks postępowania cywilnego, k.p.c.) (zakonik o civilnem postopku) in sodni praksi nacionalnih sodišč, v skladu s katero v primeru neobstoja pravnega interesa ni mogoče vložiti ugotovitvene tožbe. Tretjič, predložitveno sodišče med drugim v okviru člena 6(1) Direktive 93/13 sprašuje, ali se lahko kreditna pogodba še naprej izvaja ali pa jo je treba razglasiti za nično, če se ugotovi, da so pogoji kreditnih pogodb, ki določajo, da se obroki iz teh pogodb lahko odplačajo le v gotovini uslužbencu kreditodajalca v kraju prebivališča kreditjemalca, nepošteni pogodbeni pogoji.

Vprašanja za predhodno odločanje

1. Ali je treba člen 3(1) Direktive Sveta 93/13/EGS z dne 5. aprila 1993 o nepoštenih pogojih v potrošniških pogodbah razlagati tako, da dopušča, da se kot nepošten pogoj šteje pogoj, ki prodajalcu ali ponudniku zagotavlja neobičajno visoko pristojbino ali provizijo za storitev, ki jo ponuja?
2. Ali je treba člen 7(1) Direktive Sveta 93/13/EGS z dne 5. aprila 1993 o nepoštenih pogojih v potrošniških pogodbah in načelo učinkovitosti razlagati tako, da nasprotuje določbam nacionalnega prava ali sodni razlagi teh nacionalnih določb, v skladu s katerimi je za tožbo potrošnika proti prodajalcu ali ponudniku za ugotovitev ničnosti ali neučinkovitosti pogodbe ali dela pogodbe, ki vsebuje nepošteno pogoje, potreben pravni interes potrošnika?
3. Ali je treba člen 6(1) Direktive Sveta 93/13/EGS z dne 5. aprila 1993 o nepoštenih pogojih v potrošniških pogodbah ter načela učinkovitosti, sorazmernosti in pravne varnosti razlagati tako, da dopuščajo ugotovitev, da kreditna pogodba, v zvezi s katero je bilo ugotovljeno, da je edini pogodbeni pogoj te pogodbe, ki se nanaša na način vračanja kredita, nepošten, po izključitvi tega pogoja iz pogodbe ne velja več in je zato nična?

Navedene določbe prava Unije

- 1 Pogodba o delovanju Evropske unije: člen 169(1).
- 2 Listina Evropske unije o temeljnih pravicah: člen 38.
- 3 Direktiva Sveta 93/13/EGS z dne 5. aprila 1993 o nepoštenih pogojih v potrošniških pogodbah: uvodne izjave 4, 21 in 24; člen 3(1); člen 6(1); člen 7(1).

Navedena nacionalna zakonodaja

- 4 Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.: art. 76 (ustava Republike Poljske z dne 2. aprila 1997: člen 76).

- 5 Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (zakon z dne 23. aprila 1964 – civilni zakonik (v nadaljevanju: k.c.): člen 5, člen 22¹, člen 43¹, člen 58 od (1) do (3), člen 65(1), člen 353¹, člen 359, člen 385¹, člen 385², člen 405, člen 410 in člen 720(1).
- 6 Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (zakon z dne 17. novembra 1964 – zakonik o civilnem postopku (v nadaljevanju: k.p.c.): člen 189, člen 316(1), člen 363(1), člen 365(1)).
- 7 Ustawa z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim (zakon z dne 12. maja 2011 o potrošniških kreditih (v nadaljevanju: u.k.k.): člen 3(1), člen 3(2), točka 1, člen 4(1), točka 1, člen 5, točke od 6 do 8), člen 30(1), člen 36a(2)).
- 8 Obwieszczenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 stycznia 2016 r. w sprawie wysokości odsetek ustawowych (obvestilo ministra za pravosodje z dne 7. januarja 2016 o višini zakonskih obresti).

Kratka predstavitev dejanskega stanja in postopka

- 9 Oseba ZL je z družbo Provident Polska S.A. (v nadaljevanju: Provident) 11. septembra 2019 sklenila pogodbo o gotovinskem kreditu z naslovom „Pożyczka Tygodniowa w Gotówce“ (tedenski gotovinski kredit) za obdobje 90 tednov. Podrobni pogodbeni pogoji so med drugim določali, da je znesek, ki se stranki izplača v gotovini, in hkrati skupni znesek kredita 8100 PLN (točki A1 in A), provizija za odobritev kredita znaša 4050 PLN (točka B), pristojbina za pripravo kredita znaša 40 PLN (točka C), pristojbina za Elastyczny Plan Spłat (prilagodljiv amortizacijski načrt znaša 2066 PLN (točka D), letna obrestna mera znaša 10 % (točka E), skupni znesek obresti znaša 1275,73 PLN (točka E), bruto znesek kredita znaša 14.256 PLN (točka F), skupni stroški kredita znašajo 7431,73 PLN (točka G), skupni znesek, ki ga plača potrošnik, je 15.531,73 PLN (točka H), dejanska letna obrestna mera pa znaša 132,53 % (točka I).
- 10 Kreditna pogodba je vsebovala tudi splošni del, ki je vzorec pogodbe družbe Provident, v skladu s katerim je skupni znesek kredita (točka A) vsota vseh sredstev, ki jih kreditodajalec da na voljo stranki v skladu s pogodbo, vendar brez tistega dela bruto zneska kredita, ki je bil stranki dan na voljo za kritje stroškov kredita, ki ga da kreditodajalec na voljo stranki na podlagi pogodbe, to je stroškov, ki jih mora stranka plačati ob sklenitvi pogodbe: provizije za odobritev kredita, pristojbine za pripravo in pristojbine za prilagodljiv amortizacijski načrt, ki se odšteje od bruto zneska kredita.
- 11 Bruto znesek kredita (točka F) je bil v skladu s tem splošnim delom pogodbe skupni znesek kredita, odobrenega stranki na podlagi pogodbe, ki je vključeval skupni znesek kredita in tisti del kredita, ki je bil uporabljen za kritje stroškov kredita, to je stroškov, ki jih je stranka plačala ob sklenitvi pogodbe, se pravi provizijo za odobritev kredita, pristojbino za pripravo in pristojbino za prilagodljiv amortizacijski načrt, tako da so se odbili od bruto zneska kredita.

Bruto znesek kredita je vsota skupnega zneska kredita (točka A) in stroškov iz točk B, C in D.

- 12 Nato so bili v skupne stroške kredita (točka G) vključeni vsi stroški, ki jih je stranka obvezana plačati v zvezi s kreditno pogodbo, zlasti: (a) obresti, pristojbine in provizije, (b) stroški dodatnih storitev, če je njihov nastanek potreben za pridobitev kredita ali za pridobitev kredita pod ponujenimi pogoji. Skupni znesek, ki ga plača potrošnik (postavka H), je vsota skupnih stroškov kredita in skupnega zneska kredita. Bruto znesek kredita (točka F) je osnova za izračun obresti, ki jih stranka dolguje kreditodajalcu.
- 13 Pri storitvi Pożyczki Tygodniowej w Gotówce (tedenski gotovinski kredit) se je stranka strinjala, da bo kredit vračala samo v gotovini svetovalcu med njegovimi tedenskimi obiski na določenem naslovu na Poljskem.
- 14 „Elastyczny Plan Spłat“ (prilagodljiv amortizacijski načrt) pa je paket ugodnosti iz pogodbe, ki omogoča upravljanje s kreditom in je sestavljen iz: možnosti „občasne prekinitve odplačevanja“ in „jamstva za prenehanje obveznosti vračila“. Kreditodajalec za ugodnosti iz prilagodljivega amortizacijskega načrta prejme nadomestilo v obliki pristojbine za prilagodljiv načrt vračanja (točka D). Občasna prekinitve odplačevanja pri tedenskem gotovinskem kreditu je storitev kreditodajalca, s katero se odloži plačilo obrokov, ki izhajajo iz prvotnega amortizacijskega načrta, določenega v pogodbi, v višini od 1 do 4 obrokov brez navedbe razloga. Jamstvo za prenehanje obveznosti vračila pa vključuje pogodbeni pogoji, ki določa, da v primeru smrti stranke med trajanjem pogodbe kreditodajalec stranko oprosti dolga v zvezi z vsemi nepravilnimi obveznostmi po pogodbi na dan smrti stranke.
- 15 Kreditni pogodbi, ki sta jih sklenili oseba KU in družba Provident ter oseba KM in družba IPF Polska sp. z o. o. (pravni predhodnik družbe Provident) sta vsebovali podobne pogoje, kot so opisani v točkah od 9 do 14 zgoraj.

Bistvene trditve strank v postopku pred nacionalnim sodiščem

- 16 Tožeče stranke svoje zahteve v tožbi utemeljujejo s tem, da so pogoji kreditne pogodbe o provizijah in pristojbini za prilagodljiv amortizacijski načrt in o pristojbini za pripravo nepošteni (nepošteni pogodbeni pogoji) zaradi svojih neobičajno visokih zneskov. Osebi ZL in KU v bistvu trdita, da tožena stranka lahko iz odobritve kredita ustvari dohodek, ki pa je omejen na obresti od glavnice in pristojbino za pripravo v razumnem znesku, to je 40 PLN. Obračunavanje dodatnih pristojbin tožečim strankam v višini 75,5 % (oziroma 92,07 % v primeru KM) zagotovljenega kapitala je dejanje, katerega namen je čim večji dobiček tožene stranke, potrošniku pa se posledično zaračunajo nesorazmerni stroški pridobitve kredita glede na sam znesek, ki ga prejme s sklenitvijo pogodbe. Tako visoka provizija je v nasprotju z dobrimi običaji, enakovrednostjo pogodbenih dajatev, poštnim poslovanjem in običajnim dobičkom poštnega poslovneža. Prav tako ni upravičena glede na poslovno tveganje.

Kratka obrazložitev predloga

- 17 **Prvo vprašanje za predhodno odločanje** se nanaša na razlago člena 3(1) Direktive 93/13. V skladu z ustaljeno sodno prakso je namreč Sodišče pristojno za razlago določb teh direktiv in za merila, ki jih lahko uporabi ali mora uporabiti nacionalno sodišče pri preučitvi pogodbenega pogoja glede na določbe teh direktiv, zlasti pri preverjanju nepoštenosti pogoja v smislu člena 3(1) te direktive, pri čemer mora to sodišče odločiti o konkretni opredelitvi posebnega pogodbenega pogoja glede na okoliščine obravnavanega primera. Iz tega izhaja, da se mora Sodišče omejiti na to, da predložitvenemu sodišču poda smernice, ki jih slednje upošteva pri presoji nepoštenosti zadevnega pogodbenega pogoja¹.
- 18 Sodišče je tudi večkrat navedlo, da mora nacionalno sodišče v zvezi z vprašanjem, ali pogodbeni pogoj v nasprotju z zahtevo po dobri veri in v škodo potrošnika ustvarja znatno neravnotežje med pravicami in obveznostmi strank, ki izhajajo iz pogodbe, ki jih zavezuje, presoditi, ali bi ponudnik, ki potrošnika obravnava na pošten in pravičen način, lahko razumno pričakoval, da bi ta potrošnik sprejel tak pogoj v okviru posamičnega dogovarjanja².
- 19 Sodišče je v zvezi s tem razsodilo, da je treba pri ugotavljanju, ali pogoj v škodo potrošnika povzroča „znatno neravnotežje“ med pogodbenimi pravicami in obveznostmi strank, posebej upoštevati pravila, ki so v nacionalnem pravu določena za primer, če se stranki v zvezi s tem ne dogovorita drugače. Nacionalno sodišče lahko s to primerjalno analizo presodi, ali pogodba potrošnika postavlja v pravni položaj, ki je manj ugoden od tistega, ki ga določa veljavno nacionalno pravo, in če ga, koliko. Prav tako je primerno, da se ta pravni položaj potrošnika preuči ob upoštevanju sredstev, ki so mu v skladu z nacionalno zakonodajo na voljo za prenehanje uporabe nepoštenih pogojev³.

¹ Sodbe z dne 9. novembra 2010, C-137/08, VB Pénzügyi Lízing, točka 44; z dne 14. marca 2013, C-415/11, Aziz, točka 66; z dne 21. marca 2013, C-92/11, RWE Vertrieb, točka 48; z dne 16. januarja 2014, C-226/12, Constructora Principado, točka 20; sklep z dne 3. aprila 2014, C-342/13, Sebestyén, točka 25; sodbe z dne 10. septembra 2014, C-34/13, Kušionová, točka 73; z dne 3. oktobra 2019, C-621/17, Kiss in CIB Bank, točka 47; z dne 27. januarja 2021, C-229/19 in C-289/19, Dexia Nederland, točka 45; z dne 10. junija 2021, C-609/19, BNP Paribas Personal Finance, točka 60, in z dne 10. junija 2021, C-776/19 - C-782/19, BNP Paribas Personal Finance, točka 92.

² Sodba z dne 14. marca 2013, C-415/11, Aziz, točka 69; sklepa z dne 21. marca 2014, C-537/12, Banco Popular Español, točka 66, in z dne 3. aprila 2014, C-342/13, Sebestyén, točka 28; sodbe z dne 3. oktobra 2019, C-621/17, Kiss in CIB Bank, točka 50; z dne 7. novembra 2019, C-419/18 in C-483/18, Profi Credit Polska, točka 55; z dne 3. septembra 2020, C-84/19, C-222/19 in C-252/19, Profi Credit Polska, točka 93; z dne 10. junija 2021, C-609/19, BNP Paribas Personal Finance, točka 66, in z dne 10. junija 2021, C-776/19 - C-782/19, BNP Paribas Personal Finance, točka 97.

³ Sodba z dne 14. marca 2013, C-415/11, Aziz, točka 68; sklepa z dne 21. marca 2014, C-537/12, Banco Popular Español, točka 65, in z dne 3. aprila 2014, C-342/13, Sebestyén, točka 27; sodba z dne 27. januarja 2021, C-229/19 in C-289/19, Dexia Nederland, točka 48.

- 20 Nazadnje je Sodišče pojasnilo, da je lahko znatno neravnotežje posledica samega dejstva, da gre za dovolj resen poseg v pravni položaj, ki ga potrošniku kot pogodbeni stranki zagotavljajo veljavni nacionalni predpisi, bodisi v obliki omejitve vsebine pravic, ki jih ima v skladu s temi predpisi na podlagi te pogodbe, bodisi v obliki oviranja izvrševanja teh pravic ali celo v obliki naložitve dodatnih obveznosti, ki jih nacionalna pravila ne določajo⁴.
- 21 Vprašanje za predhodno odločanje je, ali za to, da bi se pogodbeni pogoj lahko štel za nepošten, zadostuje, če se s tem pogojem potrošniku nalaga obveznost plačila zneska, ki je v primerjavi z obveznostjo ponudnika izrazito previsok. Po mnenju predložitvenega sodišča analiza dosedanje sodne prakse Sodišča na to vprašanje ne daje jasnega odgovora.
- 22 V sodbi z dne 26. marca 2020 je Sodišče navedlo, da „je treba člen 1(2) Direktive 93/13 razlagati tako, da s področja uporabe te direktive ni izključen pogodbeni pogoj, ki določa neobrestne stroške kredita ob upoštevanju zgornje meje, predpisane v nacionalni določbi, ne da bi bilo treba nujno upoštevati dejansko nastale stroške“⁵.
- 23 To stališče je Sodišče nadalje razvilo v sodbi z dne 3. septembra 2020, v kateri je navedlo, da bi lahko neobrestni strošek kredita za potrošnika, ki je v skladu z nacionalno zakonodajo omejen navzgor, povzročil znatno neravnotežje v smislu sodne prakse Sodišča, čeprav je ta strošek določen pod to zgornjo mejo, če se storitve, opravljene v zameno, ne bi razumno nanašale na storitve, opravljene v okviru sklenitve ali upravljanja kreditne pogodbe, ali če bi bili zneski, zaračunani potrošniku iz naslova stroškov odobritve in upravljanja kredita, očitno nesorazmerni glede na znesek kredita. Predložitveno sodišče mora v zvezi s tem upoštevati učinek drugih pogodbenih pogojev, da bi ugotovilo, ali navedeni pogoji povzročajo znatno neravnotežje v škodo posojilojemalca. V takih okoliščinah ob upoštevanju zahteve po preglednosti, ki izhaja iz člena 5 Direktive 93/13, ne bi bilo mogoče šteti, da bi lahko ponudnik, če s potrošnikom transparentno posluje, razumno pričakoval, da bi potrošnik tak pogoj sprejel v okviru pogajanj. Iz navedenega izhaja, da je treba člen 3(1) Direktive 93/13 razlagati tako, da lahko pogodbeni pogoj v zvezi z neobrestnimi stroški kredita, ki določa ta strošek pod zakonsko določeno zgornjo mejo in s katerim se na potrošnika prenesejo stroški gospodarske dejavnosti dajalca kredita, povzroči znatno neravnotežje v pogodbenih pravicah in obveznostih strank v škodo potrošnika, če se s tem pogojem potrošniku zaračunajo stroški, ki so nesorazmerni glede na prejete storitve in prejet znesek kredita, kar mora preveriti predložitveno sodišče.⁶

⁴ Sodbe z dne 16. januarja 2014, C-226/12, Constructora Principado, točki 21 in 23; z dne 3. oktobra 2019, C-621/17, Kiss in CIB Bank, točka 51; z dne 3. septembra 2020, C-84/19, C-222/19 in C-252/19, Profi Credit Polska, točka 92, in z dne 27. januarja 2021, C-229/19 in C-289/19, Dexia Nederland, točka 49.

⁵ Sodba z dne 26. marca 2020, C-779/18, Mikrokasa, točka 58.

⁶ Sodba z dne 3. septembra 2020, C-84/19, Profi Credit Polska, točke od 95 do 97.

- 24 Poleg tega je Sodišče v sodbi z dne 16. julija 2020 odločilo, da pogoj v posojilni pogodbi, sklenjeni med potrošnikom in finančno institucijo, ki potrošniku nalaga plačilo provizije za odobritev kredita, lahko v škodo potrošnika povzroči znatno neravnotežje med pogodbenimi pravicami in obveznostmi strank v nasprotju z zahtevo dobre vere, če finančna institucija ne dokaže, da ta provizija ustreza dejansko opravljenim storitvam in stroškom, ki so ji nastali, kar mora preveriti predložitveno sodišče.⁷
- 25 V sodbi z dne 26. februarja 2015 pa je Sodišče odločilo, da je treba pogoje – s katerimi je potrošniku naloženo plačilo visoke provizije, katere namen je zagotovitev vračila kredita, čeprav je to tveganje že zavarovano s hipoteko in banka v zameno za to provizijo za potrošnika dejansko ni opravila nikakršne storitve – šteti za nepoštene v smislu člena 3 Direktive 93/13.⁸
- 26 Iz zgoraj navedenih sodb je razvidno, da Sodišče dopušča, da se pogoji posojilne ali kreditne pogodbe, ki določajo višino provizije ali pristojbine, štejejo za nepoštene, če so neobičajno visoki ali če potrošnik v zameno ne prejme nobene dejanske storitve. Vendar se zdi, da analiza nekaterih drugih sodb Sodišča vodi do drugačne ugotovitve.
- 27 V sodbi z dne 16. aprila 2014 je namreč Sodišče navedlo, da za obstoj „znatnega neravnotežja“ ni nujno, da imajo stroški, ki bremenijo potrošnika na podlagi pogodbenega pogoja, zanj znaten ekonomski učinek glede na znesek zadevne transakcije⁹, in da se preverjanje obstoja takšnega znatnega neravnotežja ne sme omejiti na količinsko ekonomsko presojo, ki temelji na primerjavi skupnega zneska transakcije, ki je bila predmet pogodbe, na eni strani in stroškov, ki so bili na podlagi tega pogoja naloženi potrošniku, na drugi.¹⁰
- 28 Podobno je v sodbi z dne 18. novembra 2021 Sodišče navedlo, da se preverjanje obstoja takšnega znatnega neravnotežja ne sme omejiti na količinsko ekonomsko presojo, ki temelji na primerjavi skupnega zneska transakcije, ki je bil predmet pogodbe, na eni strani in stroškov, ki so bili na podlagi tega pogoja naloženi potrošniku, na drugi.¹¹
- 29 V sodbi z dne 3. oktobra 2019 je Sodišče navedlo, da je treba člen 4(2) in člen 5 Direktive 93/13 razlagati tako, da se z zahtevo, da mora biti pogodbeni pogoj v jasnem in razumljivem jeziku, ne nalaga, da morajo pogodbeni pogoji v potrošniški posojilni pogodbi, o katerih se stranki nista dogovorili posamično, kot so ti v postopku v glavni stvari, ki natančno določajo višino stroškov

⁷ Sodba z dne 16. julija 2020, C-224/19 in C-259/19, CaixaBank, točka 79.

⁸ Sodba z dne 26. februarja 2015, C-143/13, Matei, točki 70 in 71.

⁹ Sodba z dne 16. januarja 2014, C-226/12, Constructora Principado, točka 31.

¹⁰ Sodba z dne 16. januarja 2014, C-226/12, Constructora Principado, točka 22.

¹¹ Sodba z dne 18. novembra 2021, C-212/20, A.S.A., točka 66.

upravljanja in provizije za izplačilo, ki bremenijo potrošnika, način njihovega izračuna in dan njihove zapadlosti, vsebovati tudi natančno navedbo storitev, ki se opravljajo v zameno za zadevne zneske.¹² Ta ugotovitev je zlasti pomembna glede na ugotovitev iz iste sodbe, da je preglednost pogodbenega pogoja, kot jo določa člen 5 Direktive 93/13, eden od dejavnikov, ki jih mora nacionalno sodišče upoštevati pri presoji, ali je ta pogoj nepošten na podlagi člena 3(1) te direktive. V okviru te presoje mora to sodišče ob upoštevanju vseh dejstev zadeve preučiti, prvič, morebitno neizpolnjevanje zahteve dobre vere in, drugič, morebitni obstoj znatnega neravnotežja v škodo stranke v smislu slednje določbe¹³. Na podlagi teh preudarkov je Sodišče ugotovilo, da je treba člen 3(1) Direktive 93/13 razlagati tako, da pogoj, kakršen je ta v postopku v glavni stvari, ki se nanaša na stroške upravljanja posojilne pogodbe in ki ne omogoča nedvoumne ugotovitve, katere so konkretne storitve, opravljene v zameno za te stroške, načeloma ne povzroči znatnega neravnotežja v pogodbenih pravicah in obveznostih strank v škodo potrošnika, ki bi bilo v nasprotju z zahtevo dobre vere.¹⁴

- 30 Po mnenju predložitvenega sodišča je razumljivo, da podjetja, ki se ukvarjajo z dajanjem posojil opravljajo gospodarsko dejavnost, zato je njihov glavni cilj ustvarjanje dobička. Takšno podjetje mora ne le pokriti različne stroške, povezane z delovanjem podjetja (osebje, najem prostorov, davki, pisarniški material itd.), temveč mora potrošnikom zaračunati tudi takšno nadomestilo, ki mu zagotavlja dovolj visok dobiček. Prav tako je razumljivo, da mora družba Provident predvideti, da nekatere stranke ne bodo vrnile posojenega denarja, ker jim bo to preprečil njihov finančni ali osebni položaj, prav tako pa je mogoče, da bodo nekateri kreditorejmalci ravnali v slabi veri in tako podjetju dejansko onemogočili izterjavo denarja.
- 31 Vendar predložitveno sodišče meni, da tudi upoštevanje vseh teh dejstev ne upravičuje družbe Provident do zaračunavanja nadomestila v zneskih, določenih v pogodbah iz spisa v obravnavanih zadevah.
- 32 Sodišče je v zvezi s tem upoštevalo, da mora potrošnik v primeru pristojbine za prilagodljiv amortizacijski načrt plačati zelo visoko pristojbino v zameno za možnost večkratnega odloga plačila obrokov kredita, kar je torej precej majhna prednost. Pri tem je še posebej pomembno, da se kreditorejmalec ne more odpovedati zgoraj navedeni storitvi – vsak kredit, ki ga ponuja družba Provident, vključuje zahtevo po uporabi zgoraj navedene storitve in s tem po plačilu znatne pristojbine. Na podlagi teh okoliščin je mogoče sklepati, da je bil namen zadevne storitve in pristojbine zanjo predvsem povečati prihodek iz posamezne kreditne pogodbe, in ne ponuditi kreditorejmalcem koristne storitve. Storitve prilagodljiv

¹² Sodba z dne 3. oktobra 2019, C-621/17, Kiss in CIB Bank, točka 45.

¹³ Sodba z dne 3. oktobra 2019, C-621/17, Kiss in CIB Bank, točka 49.

¹⁴ Sodba z dne 3. oktobra 2019, C-621/17, Kiss in CIB Bank, točka 56.

amortizacijski načrt je torej fiktivna, pravi namen pogodbenih pogojev v zvezi s to storitvijo pa je upravičiti zaračunavanje dodatnih stroškov potrošniku.

- 33 V zvezi s provizijo družba Provident v zameno zanjo ne ponuja nobene druge storitve razen odobritve kredita, zato provizija predstavlja izključno dobiček kreditodajalca, po drugi strani pa le strošek kreditojemalca. Podobna ugotovitev velja za tako imenovano pristojbino za pripravo, saj ne vključuje ničesar drugega kot samo odobritev kredita, medtem ko so stroški predstavitve same pogodbe potrošniku (stroški tonerja, tiskalnika, papirja, sodelovanje zaposlenega v podjetju itd.) tako nizki, da jih je načeloma mogoče zanemariti.
- 34 Primerjava podatkov o zadevnih kreditih kaže, da gospodarska dejavnost družbe Provident temelji predvsem na zagotavljanju kreditov potrošnikom v precej nizkih zneskih (od 4000 do 11.000 PLN) za obdobje od enega do dveh let. Dobiček podjetja izhaja iz obresti, predvsem pa iz zelo visokih provizij in pristojbin (predvsem za prilagodljiv amortizacijski načrt). Čeprav so te pristojbine v mejah, določenih z določbami u.k.k., pomenijo veliko breme za kreditojemalce, saj običajno znašajo od 70 % do 90 % zneska kredita (samo v enem primeru „le“ 46 % glavnice kredita). Poleg tega so velik delež strank družbe Provident ene in iste osebe. Velik delež tistih, ki najemajo kratkoročne kredite, so potrošniki, ki imajo težave z upravljanjem lastnih financ in zato ne morejo dobiti kredita pri banki, zato uporabljajo storitve kreditnih institucij, ki ponujajo kredite pod zelo neugodnimi pogoji. Zaradi visokih stroškov takšnih kreditov jih potrošniki ne zmorejo odplačevati in za njihovo odplačilo najemajo dodatne kredite, s čimer se znajdejo v t. i. dolžniški spirali.
- 35 Na primer oseba, ki vzame kredit v višini 5000 PLN s stroški v višini 90 % zneska kredita, bo morala vrniti skupaj 9500 PLN. Če potrošnik teh sredstev nima na voljo in vzame drug kredit – tokrat za 9500 PLN, vendar prav tako s stroški v višini 90 % zneska kredita, bo znesek, ki ga mora vrniti, znašal že 18.050 PLN. Če se ta cikel ponovi še nekajkrat, bo moral potrošnik vrniti: pri tretjem kreditu 34.295 PLN, pri četrtem 65.160 PLN, pri petem 123.805 PLN, pri šestem 235.229 PLN in pri sedmem 446.936 PLN, pri čemer bo dejanski prispevek kreditodajalca (5000 PLN) zajemal le 1 % tega zneska, 99 % pa bo dejanski dobiček kreditodajalca.
- 36 Iz zgornjega primera je jasno razvidno, da že najem prvega kredita za razmeroma majhen znesek, vendar pod zelo neugodnimi pogoji, potrošnika potisne v dolžniško spiralo (ki eksponentno narašča), kar vodi v nezmožnost izpolnjevanja obveznosti, v skrajnem primeru pa v izgubo vsega premoženja in potrebo po razglasitvi osebnega stečaja. Težava, da bi se lahko znašli v dolžniški spirali, je bila prepoznana že v nacionalni zakonodaji, zato so bile uvedene določbe o najvišjih obrestih (člen 359(2¹) k.c.), ki trenutno znašajo 7,2 % letno, in o najvišjih neobrestnih stroških potrošniških kreditov (člen 36a(2) u.k.k.), ki ne smejo presegati celotnega zneska kredita. Kljub temu v nacionalni zakonodaji ali zakonodaji EU ni določb, ki bi preprečevale serijsko odobravanje zelo dragih kratkoročnih posojil potrošnikom. Zato se zdi, da je edina možna rešitev za

preprečitev, da bi potrošniki zapadli v spiralo zadolževanja, ta, da se pogodbeni pogoji, ki določajo neobičajno visoke pristojbine in provizije, štejejo za nepošteno. Škoda za potrošnika ne izhaja iz dejstva, da je ponudnik nerazumljivo oblikoval pogodbo glede stroškov kredita ali da ni pojasnil njegovih posledic, temveč iz dejstva, da je potrošniku zaračunal neobičajno visoke stroške.

- 37 **Drugo vprašanje za predhodno odločanje** se nanaša na to, ali je zahteva po pravnem interesu za vložitev tožbe za ugotovitev ničnosti ali neveljavnosti pogodbe ali njenega dela v nasprotju s členom 7(1) Direktive 93/13 in načelom učinkovitosti. Težava je v tem, da bi moralo nacionalno sodišče, če potrošnik vloži ugotovitveno tožbo in dokaže neučinkovitost ali ničnost pogodbe ali njenega dela, vendar ne dokaže pravnega interesa, glede na člen 189 zakonika o civilnem postopku zavrniti tožbo potrošnika samo zaradi pomanjkanja pravnega interesa.
- 38 V skladu s členom 189 k.p.c. je nujen pogoj, da sodišče sprejme v obravnavo ugotovitveno tožbo, ugotovitev pravnega interesa, ki mora obstajati na dan zaključka obravnave (člen 316(1) k.p.c.). Pojem pravnega interesa ni opredeljen v nacionalni zakonodaji, vendar je bil večkrat predmet presoje v sodni praksi poljskih sodišč.
- 39 V skladu s sodno prakso Sādu Najwyższego (vrhovno sodišče) je tako treba pravni interes razumeti kot objektivno nastalo potrebo po zaščiti pravne sfere tožeče stranke, katere pravice so bile ali bi lahko bile ogrožene ali katerih obstoj ali vsebina sta negotova. Presoja pravnega interesa zahteva individualizirana in prožna merila, pri čemer je treba upoštevati namen tožbe v skladu s členom 189 k.p.c. Ena od predpostavk, ki se preverja pri presoji namena uporabe ugotovitelne tožbe, je učinek, ki bi ga imela ugotovitelna sodba na pravni položaj tožeče stranke. Če je spor mogoče rešiti na ta način, to pomeni, da pravni interes obstaja, če pa je mogoče z drugim pravnim sredstvom doseči popolnejše varstvo pravic tožeče stranke, pravni interes ne obstaja.
- 40 Ker pojem „pravni interes“ v nacionalni zakonodaji ni opredeljen, presojo, ali ima tožnik pravni interes, opravi nacionalno sodišče v vsakem posameznem primeru. To pomeni, da lahko različna sodišča različno ocenijo, ali ima tožeča stranka pravni interes v zelo podobnih ali celo enakih primerih. Na primer, v podobnih zadevah v zvezi z ugotavljanjem ničnosti ali neučinkovitosti pogodb, ki so jih potrošniki sklenili z družbo Provident, so nekateri senati sodišča Sąd Rejonowy dla Warszawy - Śródmieścia w Warszawie (občinsko sodišče v Varšavi – Śródmieście v Varšavi, Poljska) ugotovili, da imajo potrošniki pravni interes, medtem ko so drugi senati tega sodišča ugotovili, da pravni interes ne obstaja, kar je bil razlog za zavrnitev tožb. Pomembno je, da so sodišča v vseh navedenih primerih soglasno ocenila, da so bili pogodbeni pogoji tožene družbe, ki so določali provizijo in pristojbino za prilagodljiv amortizacijski načrt v neobičajno visokih zneskih, nepošteni. Iz te okoliščine sledi, da se mnenja o tem, ali ima tožeča stranka pravni interes, lahko razlikujejo celo na istem sodišču. To dejstvo pa lahko ovira doseganje ciljev Direktive 93/13, ker tudi če je nepoštenost pogojev pogodbe, sklenjene s prodajalcem ali podjetnikom, očitna, je potrošnik

lahko v negotovosti, ali naj vloži tožbo za ugotovitev ničnosti ali neučinkovitosti teh pogojev, ker se boji, da bi sodišče ugotovilo, da nima pravnega interesa, in samo na podlagi tega zavrglo tožbo ter potrošniku naložilo plačilo stroškov postopka.

- 41 Medtem, po mnenju predložitvenega sodišča dejstvo, da imajo tožeče stranke pravni interes za vložitev ugotovitvene tožbe, ni bilo dokazano. Tožeče stranke se v zvezi s tem sklicujejo le na potrebo po ugotovitvi višine svojih obveznosti, torej na okoliščine, ki so za tožeče stranke subjektivnega pomena, ne pa na objektivno potrebo po rešitvi pravnega spora. Predvsem pa imajo tožeče stranke na voljo druga pravna sredstva, ki jim omogočajo, da uveljavljajo svoje pravice v večjem obsegu kot ugotovitvena tožba. Pri tem je pomembno dejstvo, da je vsaka od tožečih strank že plačala del dolgovanega zneska za sporne provizije in pristojbine, medtem ko drugi del teh zneskov ostaja neplačan in ga družba Provident v nasprotni tožbi zahteva od vsake od tožečih strank. V tem primeru lahko plačani del teh terjatev vsaka od tožečih strank zahteva s tožbo za plačilo na podlagi neupravičene obogatitve (člen 405 k.c. v povezavi s členom 410 k.c.) – tako lahko tožeče stranke vložijo tožbo, ki presega ugotovitveno tožbo. Kar zadeva neplačani del terjatev iz naslova pristojbin in provizij, so te postale predmet sodnega postopka zaradi nasprotnih tožb za plačilo, ki jih je vložila družba Provident – zato se lahko tožeče stranke (tožene stranke v postopku z nasprotno tožbo) v okviru nasprotnih zahtevkov sklicujejo na nepoštenost pogodbenih pogojev in bo s sodbo predložitvenega sodišča v zvezi s tem rešen spor med strankami.
- 42 **Tretje vprašanje za predhodno odločanje** se navezuje na vprašanje, ki ga je s sklepom z dne 10. novembra 2021 zastavilo Sąd Rejonowy w Siemianowicach Śląskich (občinsko sodišče v Siemianowice Śląskie, Poljska) (številka zadeve, obravnavane na Sodišču: C-717/21), ki se nanaša na možnost, da se pogodbeni pogoji, ki določajo, da je odplačilo obrokov kredita mogoče le v gotovini prek uslužbenca družbe Provident („svetovalec“) med njegovimi tedenskimi obiski v kraju prebivališča kreditorejmalca, lahko štejejo za nepošteno. Ta pogodbeni pogoj se standardno uporablja v pogodbah, ki jih je sklenila družba Provident, vključen pa je bil tudi v točki 6.a pogodb, ki sta jih sklenili osebi ZL in KU. Čeprav ti tožeči stranki nista izpodbijali vsebine zadevnega pogoja, je predložitveno sodišče v okviru izpolnjevanja svoje dolžnosti iz Direktive 93/13, da preveri potrošniške pogodbe glede nepoštenih pogojev, ugotovilo, da je treba zadevni pogoj šteti za nepošten.
- 43 V zvezi z razlogi za razglasitev zadevnih pogodbenih pogojev za nepošteno se predložitveno sodišče v bistvu strinja s stališčem, ki ga je Sąd Rejonowy w Siemianowicach Śląskich (občinsko sodišče v Siemianowice Śląskie) navedlo v sklepu z dne 10. novembra 2021. Predvsem pa predložitveno sodišče meni, da pomeni možnost vračila obrokov kredita le v gotovini zaposlenemu pri toženi stranki in neobstoj možnosti vračila obrokov kredita z bančnim nakazilom v časih negotovinskega poslovanja čustveni pritisk na potrošnika, da bi ga prisilili k pravočasnemu poravnavanju obveznosti. Poleg tega ti pogoji, čeprav opredeljujejo

glavne dajatve strank, niso izraženi v preprostem in razumljivem jeziku (člen 4(2) Direktive 93/13). Točka 6.a kreditnih pogodb določa plačevanje obrokov med obiski uslužbenca družbe Provident na potrošnikovem domu, vendar nikakor ne opredeljuje okvira teh obiskov, njihovega trajanja, dejanj, ki jih lahko uslužbenec opravi na potrošnikovem domu, itd. Poleg tega mora po mnenju predložitvenega sodišča ponudnik, ki si pridržuje tako korenit poseg v zasebno življenje potrošnika, potrošnika ustrezno poučiti oziroma opozoriti na morebitne škodljive posledice obiska tuje osebe na njegovem domu, zlasti če je ta oseba zaposlena pri potrošnikovem upniku. V analiziranih pogodbah takšnih opozoril ni bilo. Hkrati so zadevni pogoji del tipske pogodbe, ki jo je vnaprej oblikovala družba Provident, zato se o njih ni bilo mogoče posamično dogovarjati (člen 3(2) Direktive 93/13).

- 44 Predložitveno sodišče pa mora ugotoviti, kakšen je učinek tega, da ti pogodbeni pogoji potrošnika ne zavezujejo, če se ugotovi, da so nepošteni, in zlasti, ali je mogoče, da kreditna pogodba ostane veljavna, potem ko so bili ti pogoji iz nje izključeni (člen 6(1) Direktive 93/13), v primeru, ko se ugotovi, da je pogoj v kreditni pogodbi, ki določa edini način odplačevanja kredita, nepošten. Zdi se, da je odgovor na to vprašanje nikalen, saj v primeru, da se točka 6.a odstrani iz kreditnih pogodb, obravnavanih v tej zadevi, te pogodbe ne vsebujejo nobene določbe o tem, kako mora kreditojemalec vrniti kredit. Hkrati bi bilo nesprejemljivo sklepati, da je kreditojemalec v tem primeru preprosto oproščen obveznosti vračila zneska kredita, saj bi to dejansko pomenilo preoblikovanje kreditne pogodbe v darilno pogodbo in s tem povsem drugačno vrsto pogodbe, ki je stranke nedvomno niso nameravale skleniti.
- 45 Glede na zgoraj navedeno bi bil edini način, da se sporne kreditne pogodbe ohranijo v veljavi, čeprav se njihovi pogodbeni pogoji iz točke 6.a štejejo za nepošteno pogodbene pogoje, „dopolnitev“ vsebine teh pogodb tako, da bi se potrošniku omogočilo plačilo pogodbenih zneskov z bančnim nakazilom. Vendar se zdi, da je takšna rešitev v nasprotju s členom 6(1) Direktive 93/13.
- 46 Sodišče je že večkrat odločilo, da nepošten pogoj ne zavezuje v celoti in ne le v delu, v katerem je nepošten,¹⁵ in da sodišče praviloma niti ne more spremeniti vsebine nepoštenega pogoja¹⁶ ali ga razlagati tako, da bi ublažilo njegovo

¹⁵ Sodbi z dne 26.marca 2019, C-70/17 in C-179/17, Abanca Corporación Bancaria in Bankia, točka 64, in z dne 29. aprila 2021, C-19/20, Bank BPH, točki 70 in 80.

¹⁶ Sodbe z dne 14.junija 2012, C-618/10, Banco Español de Crédito, točke 69-73; z dne 30. maja 2013, C-488/11, Asbeek Brusse in de Man Garabito, točki 57 in 58; z dne 30. aprila 2014, C-26/13, Kásler in Káslerné Rábai, točke od 77 do 79; z dne 21. januarja 2015, C-482/13, C-484/13, C-485/13 in C-487/13, Unicaja Banco in Caixabank, točke 28, 31 in 32; z dne 21. aprila 2016, C 377/14, Radlinger in Radlingerová, točki 97 in 98; z dne 21. decembra 2016, C-154/15, C-307/15 in C-308/15, Gutiérrez Naranjo, točki 57 in 60; z dne 7. avgusta 2018, C-96/16 in C-94/17, Banco Santander in Escobedo Cortés, točka 73; z dne 13. septembra 2018, C 176/17, Profí Credit Polska, točka 41; z dne 26. marca 2019, C-70/17 in C-179/17, Abanca Corporación Bancaria in Bankia, točki 53 in 54; z dne 7. novembra 2019, C-349/18 - C-351/18, Kanyeba, točka 67; z dne 3. marca 2020, C 125/18, Gómez del Moral Guasch, točki 59 in 60; z dne 25. novembra 2020, C-269/19, Banca B., točki 30 in 31; z dne 27. januarja 2021, C-229/19 in C-

nepoštenost¹⁷. Nasprotno pa lahko sodišče ta pogoj nadomesti z dispozitivno določbo nacionalnega predpisa, vendar samo, če zadevna pogodba v primeru odprave navedenega nepoštenega pogoja ne bi mogla obstajati in če zaradi ugotovitve ničnosti celotne pogodbe za potrošnika lahko nastanejo posebej škodljive posledice¹⁸.

- 47 Vendar v obravnavanih zadevah ni mogoče ugotoviti takšnih škodljivih posledic, saj bi morali potrošniki v primeru ugotovitve ničnosti kreditnih pogodb vrniti le protivrednost glavnice kredita, brez obresti, provizij, pristojbin ali kakršnih koli drugih stroškov. Zato je treba po mnenju predložitvenega sodišča glede na člen 6(1) Direktive v primeru izključitve pogodbenih pogojev, kot so tisti iz točke 6.a pogodb, ki sta jih sklenili osebi ZL in KU, iz kreditnih pogodb, te pogodbe v celoti šteti za nične.

289/19, Dexia Nederland, točki 63 in 64; z dne 29. aprila 2021, C-19/20, Bank BPH, točki 67 in 68, in z dne 18. novembra 2021, C-212/20, A. S.A., točke 68, 69 in 71.

¹⁷ Sodba z dne 18. novembra 2021, C-212/20, A. S.A., točka 79.

¹⁸ Sodbe z dne 30. aprila 2014, C-26/13, Kásler in Káslerné Rábai, točke od 80 do 85; z dne 21. januarja 2015, C-482/13, C-484/13, C-485/13 in C-487/13, Unicaja Banco in Caixabank, točka 33; z dne 7. avgusta 2018, C-96/16 in C-94/17, Banco Santander in Escobedo Cortés, točka 74; z dne 20. septembra 2018, C-51/17, OTP Bank in OTP Factoring, točki 60 in 61; z dne 14. marca 2019, C-118/17, Dunai, točka 54; z dne 26. marca 2019, C-70/17 in C-179/17, Abanca Corporación Bancaria in Bankia, točke od 56 do 59, 64; z dne 3. oktobra 2019, C-260/18, Dziubak, točki 48 in 49 in točki 58 in 59; z dne 7. novembra 2019, C-349/18 do C-351/18, Kanyebe, točka 70; z dne 3. marca 2020, C 125/18, Gómez del Moral Guasch, točke od 61 do 64; z dne 25. novembra 2020, C-269/19, Banca B., točke od 32 do 34.